

A JÖVŐ NEMZEDÉKRŐL.

Régtől fogva, talán mióta a nyomdász-segédek egyletekké és testületekké kezdtek tömörülni, hangzik a panasz, hogy valamennyi pálya közül a mienkre tódul a legtöbb tanuló; maguknak keveset használva, az összességnek azonban, a kínálat nagyobb mérvű fölszaporodása s a segélyezés tetemesebb igénybevétele által, annál nagyobb ártalmára. Bécsben már több mint húsz évvel ezelőtt az ottani egylet röpiratok útján akarta a szüléket attól óvni, hogy fiaikat a nyomdászpályára adják. Nálunk is már sok mindenféle combinatio volt arra nézve, miként lehetne ez invasionak gátat vetni; a »Typographia« már régebben is élénk színekkel ecsetelte a munkaerő túltengéséből származó káros következményeket. De azért a helyzet csak továbbra is fönmaradt, sőt lehetőleg még rosszabbodott. A szülék mindamellet, hogy a sok köhécselő vagy más tekintetben is nem a legjobb viszonyok között élő nyomdászok közül egyikkel vagy másikkal bizonyára személyes ismeretségben is lehettek, a példától nem riadtak vissza s fiaikat kiváló előszeretettel adták tovább is, és

adják még ma is, erre a »könnyű« mesterségre; ha másért nem, már csak azért is, hogy a gyerek mindjárt kezdetben pénzt hoz a házhoz.

Az Athenacum a hatvanas évek végén még vidékről is toborzott intelligensebb ifjakat, a kiknek élelmezést és lakást is adott (igaz, hogy egy részük, fölszabadulása után, csakhamar a faképnél hagyta a »könnyű« mesterséget); a 70-iki ármozgalom után pedig ugyanezen czég rövid egy év alatt körülbelül megduplázta tanulóinak létszámát. A Légrádyékról meg ismeretes az akkori időkből, hogy szintén nem kevés számú tanulóik mellé még egy csomó gyakornokot is vettek föl; valamint a Rudnyánszky-nyomdában fennállott női szedők intézményére is — állítólag a nők munkakörének kiszélesítésére, tehát nemes czélből létesítve — szintén még sokan emlékezhetnek. S míg ez utóbbi intézmény a segélyző-egylet akkori vezetői között éveken át minduntalan megújuló vitákat idézett elő, hogy fölvétessenek-e majd az egyletbe s részesülhetnek-e egyáltalában e »megrontóink« a nyomdász-társadalomban velünk egyforma jogokban, addig e hölgyek közül egyik a másik után szép csendesen letette a szedővasat s férjhez ment valamely kollegához; s így a nehéznek látszott társadalmi problema szintén társadalmi úton nyert könnyű megoldást.

Egy keleti közmondás szerint: »Úgy kell élnünk, a mint lehet, s nem úgy, a mint akarunk«. Tapasztalhatjuk lépten-nyomon, az élet számtalan törekvései között, e mondás prózai igazságát; tapasztalhatjuk a mi szorosabban vett belügyeink között is. — S eszünkbe kell, hogy jusson, ha tanulóink sokat vitatott kérdéséről elmélkedünk. Valameddig a tör-

vény csak azt írja elő, minő életkorban legyenek, minő munka-időre, iskoláztatásra stb. szoríthatók a tanulók, a létszámot illetőleg pedig teljes szabadságot enged az egyes iparúzők- és czégeknek: addig ne csodálkozzunk a fölött, hogy e szabadságot sokan saját érdekükben lehetőleg kizsákmányolják.

Érezzük e helyzet hátrányait, de — véleményem szerint — legalább egyelőre, nem változtathatunk azon. S nem változtathat még az olyan jó tanács sem, melyet nem is oly régen az egyik nyomdászlapban olvastam, hogy ne tanítsunk semmit a fiúknak, mert ennek úgylis csak a nyomdatulajdonosok veszik hasznát. Nem tudom, volt-e az az illető valaha abban a helyzetben, hogy fiúval dolgozott, még pedig olyaténképen, hogy a mint az a legtöbb helyen szokásos, a fiúért az üzletnek néhány forintot fizetett légyen is? Nem tudom, milyen kedvvel végezné az ilyen nemtanított fiúnak a correcturáját s zárná ki tördelés közben annak szedését, vagy tisztogatná utána a sok oda nem való betűtől a szekrény rekeszeit és széleit? Föltéve persze, hogy ő maga ad valamit a rendes és pontos munkára. Ezek csak anyagi kérdések; nem számítva itt a lelkiismeret szavát, melyet egy jóra való embernek okvetetlenül éreznie kell, egy fiatal léleknek szándékos elhanyagolása miatt. Igaz, hogy az illető azt is mondhatja, hogy ő, ha ráerőszakolnák is, nem dolgoznék fiúval. De hát hányan vannak, ha egyáltalán vannak, ilyenek? Nem-e éppen megfordítva, sokan erőszakkal is iparkodnak fiúhoz jutni? — Persze, hogy más a dolog, ha másan, s más, ha magunkon történik!

Lehet, hogy az ipartörvénynek egy esetleges újabb revíziója alkalmával a magyarországi nyom-

dász-egylet már annyira tömör és imponáló testületet fog képezni, hogy fölszólalásával képes lesz az iparügyi ministert egy oly szabályzat megalkotására bírni, mely a fönnebb érintett szabadsággal való visszaélés ellen gátul szolgáljon. Lehet, hogy ez bekövetkezik. Addig azonban, részemről, czélszerűbbnek találok, ha a tanulókat, mint a kik utóvégre az egész dologban ártatlanok, nem tekintjük ellenségeinknek, s különösen azok intelligensebb részére, nemcsak szakmailag, de lehetőleg — már a mennyire a velük való érintkezés megengedi — értelmileg is a legjobb befolyást gyakoroljuk. Ha intelligentiájukat nem fokozzuk, fölszabadulásuk után törekvéseinket nem fogják egyhamar megérteni; ha pedig éppen ellenség gyanánt bánunk velük a tanulási idő alatt, később bizony ők is úgy fogják magukat velünk és törekvéseinkkel szemben viselni. Tehát már saját érdekünkben is kár lenne, oly ominózus tanácsot követni.

Ez lenne véleményem a kérdéstről, általánosságban véve, mely után még pár szóval tanulóink kiképzésére akarok kiterjeszkedni.

Távol áll tőlem az a hit, hogy az általam elmondandók csalhatatlan erővel bírnak; bizonyára nem is egészen új dolgok, s lesznek kétség kívül elegenden, a kik fölfogásomat inkább eszményi, mint gyakorlati irányúnak fogják találni; részemről azonban, mint hosszas tapasztalat és szemlélődés eredményét, érdemesnek találok a nyilvánosságra hozni. Talán lesznek mégis a közügyeinkkel foglalkozók közül, a kik gondolkoznak fölötte. Hisz sok dolog nagyon egyszerűnek látszik, s mégis oly nehezen szánjuk rá magunkat annak követésére.

Minél jobban távolodunk az úgynevezett régi jó időktől, annál inkább veszítenek egyes intézmények patriarchális jellegökből. Azonban az e fölötti sajnálat mellett ott van az a meggyőződés is, hogy a jó patriarchális szokásokkal a legtöbbször a jelenlegiek-nél súlyosabb kötelességek és lealázóbb bánásmód volt összekötve. Így nálunk is a tanulási rendszer a legtöbb helyen nemesak a hosszabb munka-ideő, a szakmához nem tartozó mellékfoglalkozások stb. következtében súlyosabb volt a jelenleginél. Ismerem egy öreg szedőt, ki még a faprések korszakában tanult s kinek kedvencz szólásmódja volt: »Mikor mi tanultunk, inasok voltunk, ti pedig valóságos úrfiak vagytok!« Pedig hát, mennyire változtak a viszonyok negyedfél évtized óta is, a mikor a jó öregtől e kilakadásokat hallám! Igaz, hogy akkor sem használták már föl a fiúkat (még pedig a kamaszabbakat) arra, hogy Landerer uram Sándor-utczai kertjében a kuglizónál szolgáljanak s a meghívott vendégek körül pinczéri szolgálatokat teljesítsenek; de azért nagyon különbözött a mostani helyzettől szigorúság s különösen czopf tekintetében; s a mostani tanulók, azt hiszem, az említett öreg szemében is, még úrfiabbak lennének az akkori úrfiaknál.

A mennyire, legalább a fővárosi nyomdákban szokásos rendszert ismerem, a tanulókat első időben szaladó gyerekeknek s e mellett a legtöbb helyen föltakarításra is használják. Kivált az előbbi szokás nemesak természetes, de czélszerű is; a mennyiben egyrészt a fiúkat az üzletben egyébre eleinte úgy sem használhatják, másrészt pedig új helyzetüket nem logják oly ridegnek találni, ha nincsenek oly tartósan egyforma foglalkozás mellett egyforma testi-

tartásra kárhoztatva, s a nyomdai levegőt időnkint fölcserélhetik az utcaival.

A tulajdonképeni tanulás kezdete, azaz mikor a fiút először állítják számoló vagy bizonyos pénzben dolgozó szedő mellé, hogy ennek vezetése mellett a rendszeres szedést megkezdje: életének nevezetes mozzanatát képezi. A mint ötlet a sors, vagy jobban mondva, az illető faktor akarata, lelkiismeretes ávagy fölültesen gondolkodó emberhez sodorja, a szerint lesz egész jövő fejlődésének alapja letéve; pedig hát minden ismeret úgy ér valamit, úgy lehet termékenyítő hatással, ha szilárd alapon nyugszik. Láttam már nem egy, testben-lélekben ép, meglehetősen iskolai képzettséggel bíró fiút, kinek tanulása elején a legszebb jövőt jósolták, s néhány év múlva az eredmény az volt, hogy lába és háta erősen meggömbült, a szekrénynél egész testével oly erősen izgett-mozgott, akár egy kaucsuk-ember, a rekeszből kivett betűt háromszor is körül forgatta a levegőben, a míg végre a szedővasban elhelyezte, munkája pedig a lehető legselejtesebb volt. S nem sokat használt azután már a későbbi jobb oktatás sem; minduntalan visszaesett előbbi pongyolaságába, hogy utóbb, rövid tartamú conditiói alatt, valóságos rémkép legyen tördelő, javítók, gépmesterek s mindazok számára, kik kénytelenek voltak munkájával bajlódni. Valószínű, hogy a jóslat nem mond csütörtököt, ha olyan lelkiismeretes szedőhöz kerül, ki, főként eleinte, nem röstelli a fáradságot s oktatja, tanítja a gyereket; nem tesz úgy, hogy a kezébe nyomja a kéziratot: »nesze, szedj, ennyi meg ennyi sort, mert különben így meg amúgy!« Olyanhoz, a ki nem tanít, nem magyaráz, csak folyton korhol. A

milyenek többnyire azokból telnek, a kiknek nem annyira a képesség, hanem a pártfogás vagy a nagyon gyakori kunyorálás szerzi meg a fiút; s a kik azután csak a mennyiségre, de soha a minőségre nem tekintenek.

Igaz, hogy tudni és tanítani, két különböző dolog. Vannak, a kik maguk kitünő technikai képzettséggel bírnak, de valamely munkáról elég világos magyarázatot vagy utasítást adni, arra már nem képesek. Vannak azután, a kik munkájokban ép ügy, mint a rájuk bízott tanulók kiképzésében is, lelkiismeretes és helyes rendszerrel járnak el; a kik fölfogják annak értelmét, hogy »A kire embert bízunk, az legyen maga is ember«. S fáradságuknak a legtöbbször elveszik jutalmát. Ha számoló szedők, abban, hogy rövid idő múlva kevesebb correctura, kevesebb igazítani valójuk van a fiú szedésén.

Az ilyenek azzal kezdik, hogy a fiút először is az egyenes állásra, felső testének helyes tartására szoktatják; teszik ezt pedig nem durva módon, hanem komoly, rábeszélő hangon, indokolva a következőkkel (görbe lábak, szűkmellűség és más efélékkel). Rászoktatják a levegőbe kapkodás nélküli, biztos fogásra (jó griffre). Ha kéziratból kell szednie, eleinte ezt mindig vele együtt átolvassák. Figyelmesen szemlélik a hajóra emelt sorokat, s a netáni rossz kizárás, helytelen beosztás- vagy betűhibákra ismét rábeszélő komolysággal figyelmeztetnek. Ha haladást vagy javulást észlelnek, nem vonják meg attól a kellő méltánylatot, mindig hozzátéve, hogy ez csak kezdete a jó iránynak s még korántsem a megállapodás. Így emelik az önértetet, a nélkül, hogy az elbizakodást előmozdítanák. Gondosan vizsgálják meg

mindig a fiú szekrényének kevésbé használt betűrekeszeit, nincs-e bennük valami fisch-gyűjtemény; ugyane célból teszik ezt a regális rejtettebb zugai-
val is, s ha valami rendetlenséget találnak, szigorúan intenek a rend és tisztaság föntartására.

A sokszavú magyarázatban, mintegy útvesztőben elvész a dolog lényege s ép azért minél rövidebben, de határozottan adják meg utasításait; indokolva mindig, hogy ez vagy amaz miért történik.

Az otthon kapott nevelés, sőt a véralkat különbözősége is, kivált az ily zsenge korban, nem tagadhatja meg magát, s különbözővé teszi a fiúk modorát is. Való igaz. De igaz marad az is, hogy ebben a korban, a kellő tapintat mellett, a legkönnyebben is hajlíthatok. A korosabb ember, ha jelleménél és modoránál fogva is imponálni tud s óvatos kézzel nyúl ilyen forrongó fiatal lélekhez, irányt adhat neki, a mire pedig az ilyen korú gyereknél leginkább szüksége van. Igaz, hogy vannak azután oly eldurvult lelkek is, a kiknél se jó szó, se fenyegetés nem használ s meggyőződünk róla, hogy jó szándékunkkal malomban hegedültünk. Itt tehát az eredménytelen kísérletek után az a vigasztalásunk marad, hogy mi bizony nem vagyunk oka, ha az illetőből semmi sem lesz.

Vannak szedők, a kik különösen osztás alkalmával beszélgetésbe is erednek a fiúkkal. Az értelme-
sebb rész itt is meg fogja válogatni a tárgyat s nem tesz úgy, mint elég sajnós, ma is még elegen tesznek, hogy saját élményeikből pikáns részleteket tálnak föl. Az ilyenek megismerésére úgy is elég jókor jut a gyerek.

Másfél, vagy legalább egy évig tartó ilyen rendszeres oktatással lerakjuk a helyes alapot s ha az-

után a fiú az accidenz-helyre kerül, s csakugyan ambícióval bír a szakma iránt, tiszta és rendes munkát fog végezni, s nem esik egyhamar a pongyola modorba.

A hol heti lapok vannak, czélszerű, kivált a tanulási idő vége felé, mikor már fizikailag is erősödik, a gyorsabb szedés, gyorsabb corrigálás megszokása végett, a fiút egyideig ott foglalkoztatni. Sőt nem ártana azt a régi, de nem haszon nélküli szokást is fölmelegíteni, a mely szerint itt a fővárosban is a nagyobb nyomdáknak, a tanulók pár hónapig a sajtó mellett dolgoztak; megismerkedtek némileg a gyors- és kézi sajtó berendezésével, a festék-föladással, s különösen megtanultak jóra való levonatot készíteni.

A tanulók kiképezését jelentékenyen elősegítheti a tanulási idő alatti helyes iskoláztatás. Helyes iskoláztatás alatt pedig semmi esetre sem érthető a jelenlegi rendszer, mely a különböző iparágak tanulóit mind egy kalap alá fogja. Illetékes körökben már foglalkoznak is az eszmével, hogy az egyes iparágak számára szakiskolákat állítsanak. Ha az iparügyi ministerium kimondja majd ezek életbeléptetését, jó lesz, ha a »Szakkör« mozgalmat indít meg a nyomdatulajdonosok között s e fontos intézmény miként való megalakítása körül befolyást szerez magának. Hogy a Kör maga állítson föl ilyen iskolát, arra — kivált anyagilag — nem tartom elég erősnek; még ha a nyomdatulajdonosok járulnának is hozzá a költségek fedezéséhez. Olyan iskolát pedig éppen nem kívánok, mint volt a tizenegy év előtti, a melynek látogatói csak egy pár nyomdából, valamint anyagi támogatói is csak egy pár czég részéről kerültek; a hol sok volt a jóakarát, de kevés az

eredmény. Legmérvadóbb arra a kormány, hogy az illetékes testületek hozzájárulásával ily intézményt létrehozson. Ismétlem, törekedjék a »Szakkör« arra, hogy a tanrend megállapításánál nézetét meghallgassák. Ez a tanrend pedig ne legyen, szerény véleményem szerint, nagyon sok elmélettel terhelve: magyar és német nyelvtan, földrajz, történelem, rajz (legalább alapelveiben), időnkint a szakma egyes ágairól világos magyarázatok, gyakorlati mutatványokkal összekötve, és a mi, szerintem, nálunk nagyon szükséges dolog: kézirat-olvasás. Ez utóbbit már 35 év előtt egy helybeli nyomda ügyvezetője annyira szükségesnek találta, hogy az ebben járatlanokat addig nem is szabadította föl, a míg, ha másként nem, valami elemi iskolai tanító segítségével bizonyos képességre nem bírtak szert tenni.

Azzal az óhajtással zárom soraimat: bár sikerülne e nehéz kérdést minél czélszerűbben, általános javunkra megoldani, és a jövő nemzedékben józan gondolkozású, önérzetes, képzett és szorgalmas munkásokat nevelni.

Acs Mihály.